

Vaše pravice v Evropski uniji

Oktober 2021

Kazalo vsebine

Seznam kratic.....	6
O EDF	8
Uvod.....	8
1. del – Kaj je Evropska unija?	9
Evropska unija in njene institucije	9
Kdaj lahko EU pripravi zakone?	12
Kako se zakoni EU sprejemajo?	12
Vrste zakonov	13
2. del – Pred in po 1997: prelomnica za pravice invalidov v Evropi.....	14
3. del – Okvir EU o pravicah invalidov.....	15
Konvencija ZN o pravicah invalidov	15
Evropska listina o temeljnih pravicah.....	16
Evropske strategije invalidnosti.....	16
Evropski strukturni in investicijski skladi	18
Časovnica mejnikov.....	20
4. del – Kakšne so vaše pravice v EU?.....	22
Pravice potnikov.....	23
Pravica do pomoči	24
Potovanje z letalom	25
Potovanje po železnici.....	25
Potovanje z avtobusom.....	26
Potovanje s plovilom (razen ladij za križarjenje in izletniških plovil.....	26

Parkirna kartica EU za invalide	27
Zaposlovanje in enako obravnavanje	28
Dostop do prejemkov socialne varnosti	29
Visokošolsko izobraževanje, pripravništvo, prostovoljstvo in pridobivanje delovnih izkušenj v tujini.....	30
Program Erasmus+	30
Evropska solidarnostna enota.....	31
Jamstvo za mlade.....	32
Evropska mladinska kartica	32
Dostop do pravice in vaše pravice kot žrtve kaznivih dejanj.....	33
Pridobivanje zdravstvenega varstva v tujini.....	35
Nakupovanje v tujini.....	37
Pogodbe.....	37
Določanje cen	38
Vračila	38
Dostopnost javnih in zasebnih proizvodov in storitev.....	39
Dostopni izdelki in storitve.....	39
Spletne strani in mobilne aplikacije organov javnega sektorja	40
Elektronska komunikacija.....	41
Avdiovizualne storitve.....	42
Volilne pravice.....	44
EU kartica ugodnosti za invalide	45
Digitalno potrdilo COVID-19	45

5. del – Zagovarjanje vaših pravic in iskanje pravnega varstva	46
Equinet	46
Nacionalni organi za izvrševanje in spremljanje direktive o spletni dostopnosti	47
Nacionalni regulativni organi in/ali telesa za direktivo o avdiovizualnih medijskih storitvah	48
Nacionalni regulativni in drugi pristojni organi za evropski zakonik o elektronskih komunikacijah	49
Nacionalni izvršilni organi (NEBS) za pravice potnikov.....	49
Alternativni organi za reševanje sporov	50
Vaša Evropa.....	50
Europe Direct	51
Evropska služba za ukrepanje državljanov (Tvoja Evropa – nasveti)	51
SOLVIT	52
Evropska komisija	52
Evropski varuh človekovih pravic	53
Odbor za peticije Evropskega parlamenta.....	54
Odbor Združenih narodov za pravice invalidov	54
Posebni poročevalec ZN o pravicah invalidov	55
Evropsko sodišče.....	56
Agencija Evropske unije za temeljne pravice	57
Svet Evrope.....	58
Evropski forum hendikepiranih in njegovi člani.....	58
6. del – Pogled v prihodnost: preostali izzivi in priporočila	60

Sedanji izzivi	60
Priporočila	62
Stopite v stik s tajništvom EDF:	65

Seznam kratic

Listina – Listina Evropske unije o temeljnih pravicah

CoR – Odbor regij

CRPD – Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov

GD – Generalni direktorat (Evropske komisije)

EDF – Evropski forum hendikepiranih

EESO – Evropski ekonomsko-socialni odbor

EU – Evropska unija

ESIS – Evropski strukturni in investicijski skladi

MEP – poslanec Evropskega parlamenta

NEB – Državni izvršilni organi

PEU – Pogodba o Evropski uniji

PDEU – Pogodba o delovanju Evropske unije

Spletna različica tega poročila je na voljo na spletni strani EDF: <http://www.edf-feph.org/know-your-rights>

Avtorji: An-Sofie Leenknecht s podporo zagovornice človekovih pravic EDF Marine Uldry in pripravnici Laurène Petit in Danielle Gallo

Urednica: Catherine Naughton

Grafično oblikovanje: Wendy Barratt

Zlasti se zahvaljujemo članom upravnega in izvršnega odbora EDF ter kolegom iz EDF, ki so velikodušno zagotovili dodatna spoznanja in povratne informacije za izboljšanje tega poročila.

Uporabljen je bil reciklirani papir.

7-8 Avenue des Arts

1210 Bruselj - Belgija

tel ++32 2 329 00 59

info@edf-feph.org

<https://www.edf-feph.org>

Twitter: [@myedf](https://twitter.com/myedf)

Funded by
the European Union

Ta publikacija je prejela finančno podporo Evropske unije. Informacije iz te publikacije ne odražajo nujno uradnega stališča Evropske komisije.

O EDF

Evropski invalidski forum je neodvisna organizacija, ki zagovarja interese več kot 100 milijonov Evropejcev invalidov. Združujemo reprezentativne organizacije invalidov iz vse Evrope. Vodijo nas invalidi in njihove družine. Smo močan, enoten glas invalidov v Evropi.

Uvod

V tej knjižici so predstavljene vaše pravice kot invalida v Evropski uniji (EU). Pomagala vam bo razumeti, kako deluje EU (1. del), zgodovino in razvoj pravic invalidov v EU (2. del) in katere pravice imate v skladu s pravom EU (3. in 4. del). V primeru kršitve vaših pravic ali če želite dodatne informacije, ta knjižica vsebuje seznam agencij, do katerih lahko dostopate (5. del). Nazadnje pojasnjuje tudi izzive za invalide, ki še vedno ostajajo (6. del).

Evropski invalidski forum je bil ustanovljen leta 1997, da bi invalidi imeli svojo besedo pri odločitvah na evropski in mednarodni ravni.

EDF v sodelovanju s svojimi organizacijami članicami zagovarja pravice invalidov iz vse Evrope. Spodbujamo vključevanje invalidov v Evropi. EDF zagovarja pravico vseh ljudi do enake obravnave, enakih možnosti v življenju, do sprejmanja odločitev in prabico biti del skupnosti in izbrati, kje in s kom želijo živeti.

Ta knjižica je posodobljena različica prispevka ob praznovanju 20. obletnice EDF in predstavlja napredek v zakonodaji in politiki EU, ki se nanašata na invalide, s primerjavo razmer pred in po letu 1997, ko je bil ustanovljen EDF.

1. del – Kaj je Evropska unija?

Kot evropski državljan ali oseba, ki živi v državi članici EU, imate pravico vedeti, kako se sprejemajo zakoni in politike EU. Toda kaj je EU, katere odločitve lahko sprejme in kako jih sprejema?

Evropska unija in njene institucije

Evropska unija je edinstvena gospodarska in politična unija med 27 evropskimi državami, znanimi kot »države članice«.

27 držav EU je po abecednem vrstnem redu: Avstrija, Belgija, Bolgarija, Hrvaška, Ciper, Češka republika, Danska, Estonija, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija in Švedska. V začetku leta 2020 je Združeno kraljestvo zapustilo EU.

Odločanje na ravni EU vključuje naslednje ustanove:

- Evropski svet,
- Evropska komisija,
- Evropski parlament in
- Svet Evropske unije.

Evropski svet je ustanova EU, ki opredeljuje splošno politično usmeritev in prednostne naloge Evropske unije. Sestavljajo ga predsedniki držav ali vlad držav članic skupaj s predsednikom Evropskega sveta in predsednikom Evropske komisije.

Evropska komisija predlaga nove zakone, vodi politike EU, dodeljuje finančna sredstva EU in zagovarja splošni interes EU. Imenuje se tudi »skrbnik pogodb«, saj spremlja, če države članice EU pravilno uporabljajo pravo EU. Politično vodstvo zagotavlja skupina [27](#) komisarjev (po eden iz vsake države EU) – ki jo vodi predsednik Komisije. Dnevno vodenje dejavnosti Komisije opravlja njeno osebje, organizirano v oddelke, znane kot generalni direktorati (GD), vsak od katerih je odgovoren za določeno področje politik.

Evropski parlament in Svet Evropske unije sta odgovorna za sprejemanje zakonodaje in političnih odločitev na podlagi predlogov Evropske komisije.

Evropski parlament je sestavljen iz politikov iz vsake države članice, imenovanih [poslanci Evropskega parlamenta](#) (MEP). Volivci EU jih neposredno izvolijo na vsakih 5 let. Poslanci Parlamenta lahko Komisiji zastavljajo vprašanja, ki vplivajo na politične teme. Delo Parlamenta obsega dve glavni fazi:

1. Faza odborov, kjer manjše skupine poslancev Evropskega parlamenta razpravljajo o posebnih vprašanjih in pripravljajo zakonodajo.
2. Plenarno zasedanje – to so srečanja vseh poslancev Evropskega parlamenta, kjer glasujejo o zakonodaji in se dogovorijo o politikah.

[Medskupina za invalide Evropskega parlamenta](#)¹ je neformalno združenje poslancev Evropskega parlamenta iz skoraj vseh narodov in vseh političnih skupin, ki jih zanima spodbujanje politik v zvezi z invalidnostjo pri njihovem delu v Evropskem parlamentu in na državni ravni.

¹ <https://www.edf-feph.org/disability-intergroup/>

Svet Evropske unije (prej imenovan »Svet ministrov«) sestavljajo predstavniki držav članic na posebnih političnih področjih, kot so zaposlovanje, izobraževanje ali gospodarska in fiskalna politika. Sestavljajo ga vladni ministri iz vsake države EU, glede na obravnavano politično področje. Države članice EU si delijo predsedstvo oz. se izmenjujejo na vsakih 6 mesecev. V prvi polovici leta 2021 je na primer predsedovala Portugalska, sledi ji Slovenija od julija do decembra 2021, nato pa Francija od januarja do junija 2022 in Češka od julija do decembra 2022.

Če želite vedeti, kdaj EU predseduje vaša država, preverite spletno stran [Sveta](#)².

Obstaja tudi več odborov, ki dajejo politične nasvete na ravni EU. Najpomembnejši, ki se ukvarjajo s pravicami invalidov, so:

- **Evropski ekonomsko-socialni odbor** (EESO), ki zastopa delodajalce, sindikate in druge skupine, kot so strokovna združenja in združenja skupnosti, mladinske organizacije, ženske skupine, invalidske organizacije, združenja potrošnikov, okoljske organizacije in druge skupine Evropejcev.
- **Odbor regij** (CoR), ki zagotavlja, da se sliši glas lokalnih in regionalnih vlad. Sestavljen je iz županov, mestnih svetnikov in drugih predstavnikov lokalne uprave.

Posvetovanje z EESO in CoR s strani Komisije ali Sveta je v nekaterih primerih obvezno, medtem ko je v drugih neobvezno. EESO lahko na lastno pobudo izda tudi

² <http://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/presidency-council-eu/>

izjave o nekaterih vprašanjih. Imenujejo se mnenja. Mnenja odbora se nato pošljejo Svetu, Evropski komisiji in Evropskemu parlamentu v nadaljnjo obravnavo.

Kdaj lahko EU pripravi zakone?

Evropska unija temelji na načelu pravne države. Vsak ukrep EU je utemeljen na pogodbah, ki so jih prostovoljno in demokratično odobrile vse države članice. Pogodbe določajo cilje Evropske unije, pravila ustanov EU, način sprejemanja odločitev in odnos med EU in državami članicami. Evropska unija je opredeljena z dvema pogodbama: Pogodbo o Evropski uniji (PEU) in Pogodbo o delovanju Evropske unije (PDEU). Za več informacij obiščite [spletno skladišče pogodb EU](#)³.

V pogodbah je pojasnjeno, na katerih področjih lahko EU sprejema zakone in na katerih področjih politik so še naprej pristojne države članice. Za omejeno število področij ima EU izključno pristojnost za oblikovanje zakonov (notranji trg, monetarna unija itd.). Za večino področij si EU to pooblastilo za oblikovanje zakonov deli z državami članicami (socialna politika, varstvo potrošnikov, promet itd.). V tretji kategoriji lahko EU podpira ukrepe in pobude držav članic le s financiranjem, raziskavami in izmenjavo dobrih praks (turizem, izobraževanje, kultura itd.).

Kako se zakoni EU sprejemajo?

Evropska komisija predlaga nove pobude prava in politik EU. Evropski parlament in Svet Evropske unije pregledata te predloge in lahko predlagata spremembe besedila, imenovane amandmaje. Ko je dosežen dogovor, predlog sprejmeta (odobrita) tako

³ <https://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/treaties/treaties-force.html>

Evropski parlament kot Svet Evropske unije. Države članice in Komisija nato izvajajo sprejete odločitve.

Vrste zakonov

Na ravni Evropske unije obstajajo različne vrste zakonov in pravnih ukrepov. V nekaterih primerih so države članice obvezne ukrepati (»uredbe« in »direktive«), v drugih gre za neobvezne akte (»priporočila«, »mnenja« in »sporočila«).

Uredbe avtomatično postanejo del državnih zakonodaj. Direktive morajo države članice prenesti v svojo državno zakonodajo.

Na primer, v vseh državah Evropske unije je treba Uredbo o pravicah invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prometu⁴ uporabljati na tak način, kot je napisana.

»Direktivo« je potrebno vključiti v državni pravni okvir, vendar državam omogoča, da se odločijo o načinu izvajanja. Na primer, [Direktiva Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o vzpostavitvi splošnega okvira za enako obravnavo pri zaposlovanju in delu](#)⁵ se je v različnih državah članicah izvajala različno.

»Sporočila« so politični dokumenti, ki pojasnjujejo stališča EU glede nekaterih vprašanj. Na primer, [Sporočilo Evropske komisije o Uniji enakosti: strategija o pravicah invalidov 2021-2030](#)⁶ določa dolgoročno stališče in cilje EU glede invalidnosti.

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32006R1107>

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000L0078&from=EN>

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2021%3A101%3AFIN>

Nazadnje, »priporočila« in »mnenja« so politični dokumenti, ki niso zavezujoči za države EU, ampak imajo politično težo.

2. del – Pred in po 1997: prelomnica za pravice invalidov v Evropi

Evropska komisija je v obdobju 1993–1996 sprejela prelomni evropski akcijski program za invalide, znan kot Helios II. V nasprotju s predhodnikoma, Heliosom 0 in Heliosom I, je imel ta program formalen, uveljavljen način za posvetovanje z invalidnimi osebami in njihovimi predstavniškimi organizacijami. Ta tako imenovani »posvetovalni organ« je bil sestavljen iz 12 nacionalnih svetov invalidov, po enega iz vsake države članice v tem času. Izbrala jih je Evropska komisija. Organ je podprl določitev prednostnih nalog in usklajevanje programa.

Vendar pa je bil ta organ omejen pri svojem delu in delovanju. Invalidske organizacije v Evropi so nato prepoznale pomen vzpostavitve neodvisne organizacije. Posledično je bil leta 1997 ustanovljen Evropski invalidski forum.

Leto 1997 je pomenilo še eno pomembno prelomnico v evropski politiki v zvezi z invalidnostjo. EU se je namreč prvič strinjala, da mora biti invalidnost omenjena v njenih pogodbah. Ko je bila amsterdamska pogodba sprejeta, je EU dobila pooblastilo za boj proti diskriminaciji na podlagi invalidnosti, tako kot za druge vzroke diskriminacije, kot so spol, rasa ali etnična pripadnost, vera ali prepričanje, starost ali spolna usmerjenost (člen 19 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU)).

3. del – Okvir EU o pravicah invalidov

Pri razvoju pobud EU o pravicah invalidov je treba upoštevati te vseobsegajoče pravne in politične okvire:

Konvencija ZN o pravicah invalidov

Konvencija [Združenih](#) narodov o pravicah invalidov⁷ (CRPD) je mednarodna pogodba o človekovih pravicah, ki določa, da morajo vse invalidne osebe uživati vse človekove pravice in temeljne svoboščine. Pojasnjuje, da imajo vse invalidne osebe pravico sodelovati v civilnem, političnem, gospodarskem, socialnem in kulturnem življenju skupnosti, tako kot vsi drugi. Konvencija navaja, kaj morajo javni in zasebni organi storiti, da zagotovijo in spodbujajo polno udejanjanje teh pravic s strani vseh invalidov.

Konvencijo so leta 2006 sprejeli Združeni narodi in je postala najhitreje ratificirana pogodba o človekovih pravicah na svetu. To je bila tudi prva mednarodna pogodba o človekovih pravicah, ki so jo ratificirale ne le države, ampak tudi regionalna organizacija – Evropska unija.

Ta pomemben pravni okvir so ratificirale Vse države članice EU in Evropska unija. S sodelovanjem v Konvenciji je EU zavezana k izvajanju in spodbujanju popolnega udejanjanja vseh človekovih pravic za vse invalide s sprejetjem novih političnih orodij (zakonodaje, politik in programov) ter pregledom obstoječih politik za zagotavljanje spoštovanja človekovih pravic invalidov.

⁷ <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

Evropska listina o temeljnih pravicah

[Listina Evropske unije o temeljnih pravicah](#)⁸ (Listina) je združila temeljne pravice vseh, ki živijo v EU. Listina je pravno zavezujoča v EU. To pomeni, da morajo vse institucije in organi EU, vključno z nacionalnimi vladami, pri pripravi zakonodaje in politike EU spoštovati pravice iz Listine. Oblikovalci politik morajo pri izvajanju prava EU spoštovati Listino na nacionalni ravni.

Listina navaja, da »EU priznava in spoštuje pravico invalidov do koristi od ukrepov, namenjenih zagotavljanju njihove neodvisnosti, socialne in poklicne integracije ter sodelovanja v življenju skupnosti« (26. člen). Prepoveduje tudi diskriminacijo na podlagi invalidnosti (člen 21).

Evropske strategije invalidnosti

Evropska komisija je sprejela različne strategije v zvezi s politiko glede invalidnosti, vključno s seznamom konkretnih ukrepov in časovnim razporedom za uveljavljanje pravic invalidov.

Prva evropska strategija invalidnosti je bila sprejeta leta 1996 in je predstavljala podlago za prihodnje pravne in politične pobude v zvezi z invalidnostjo. Ta strategija je bila usmerjena v opredelitev in odpravo vseh ovir za enake možnosti in doseganje popolne udeležbe invalidov v vseh vidikih življenja.

Leta 2003 je bil sprejet evropski akcijski načrt za invalide na podlagi strategije iz leta 1996.

⁸ https://www.citizensinformation.ie/en/government_in_ireland/european_government/eu_law/charter_of_fundamental_rights.html#:~:text=The%20Charter%20of%20Fundamental%20Rights,with%20the%20Treaty%20of%20Lisbon.&text=The%20EU%20Treaties

Za pomoč pri izvajanju CRPD je Komisija sprejela evropsko strategijo za invalide 2010–2020, ki se je osredotočala na odpravo ovir na osmih glavnih področjih: dostopnost, udeležba, enakost, zaposlovanje, izobraževanje in usposabljanje, socialno varstvo, zdravje in zunanje delovanje. Marca 2021 je Komisija sprejela novo [Strategijo o pravicah invalidov za leto 2021–2030](#).⁹ Ta strategija temelji na rezultatih prejšnje strategije in na priporočilih EU, ki jih je leta 2015 sprejel Odbor ZN za pravice invalidov. Cilj je zagotoviti, da invalidi v Evropi, ne glede na njihov spol, rasno ali etnično poreklo, vero ali prepričanje, starost ali spolno usmerjenost:

- uživajo svoje človekove pravice,
- imajo enake možnosti,
- imajo enakopraven dostop do sodelovanja v družbi in gospodarstvu,
- so imajo možnost odločiti, kje, kako in s kom živijo,
- se lahko prosto gibljejo v EU ne glede na njihove potrebe po podpori,
- ne doživljajo več diskriminacije.

Za več informacij obiščite spletno stran Evropske [komisije](#).¹⁰

Druge evropske strategije

Tudi druge strategije, ki jih je sprejela Evropska unija, so lahko pomembne za invalide. Marca 2020 je EU na primer sprejela [Strategijo o enakosti spolov za leto 2020–2025](#)¹¹, ki obravnava zmanjšanje neenakosti med ženskami in moškimi ter zaščito žensk pred

⁹ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8376&furtherPubs=yes>

¹⁰ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1137>

¹¹ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/initiatives/ares-2020-267703_en

nasiljem in zlorabami. Strategija prepoznava, da morajo EU in države EU sprejeti ukrepe za boj proti nasilju in zlorabam nad invalidnimi ženskami in dekleti, vključno s prisilno sterilizacijo.

Evropska komisija je junija 2020 objavila [Strategijo EU za pravice žrtev za leto 2020–2025](#)¹². Strategija določa ukrepe za opolnomočenje žrtev za poročanje o kriminalu, odškodninske zahtevke in okrevanje po posledicah kaznivih dejanj ter sodelovanje z vsemi ustreznimi akterji za pravico žrtev. Prepoznava, da so invalidi pogosto žrtve kaznivih dejanj iz sovraštva ali uporabe in da je njihov dostop do pravosodja lahko težji, zlasti če so prikrajšani za poslovno sposobnost. Vključuje tudi obveznost strategije za zagotavljanje skladnosti s CRPD.

Evropski strukturni in investicijski skladi

EU zagotavlja sredstva za širok spekter projektov in programov, ki zajemajo področja, kot so: regionalni in mestni razvoj, zaposlovanje in socialna vključenost, kmetijstvo in razvoj podeželja, pomorske in ribiške politike, raziskave in inovacije ter humanitarna pomoč.

Evropski strukturni in investicijski skladi (ESIS), ki so v novem večletnem finančnem okviru EU uvrščeni pod naslov »Kohezija, odpornost in vrednote«,¹³ predstavljajo drugi največji del proračuna EU. Cilj teh skladov je med drugim izboljšanje dostopnosti, boj proti revščini in socialni izključenosti, olajšanje prehoda iz institucionalne oskrbe v

¹² https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/protecting-victims-rights/eu-strategy-victims-rights-2020-2025_en#:~:text=2020%2D2025)

¹³ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/about_the_european_commission/eu_budget/mff_2021-2027_breakdown_current_prices.pdf

skupnostno oskrbo in storitve ter povečanje možnosti izobraževanja in zaposlovanja invalidov v EU.

V novo sprejeti [Uredbi o skupnih določbah \(CPR\)](#) za sklade deljenega upravljanja, ki zajema obdobje 2021–2027, se določajo pravila za uporabo številnih skladov EU, vključno z Evropskim skladom za regionalni razvoj in Kohezijski sklad ter Evropskim socialnim skladom Plus.¹⁴

Uredba o skupnih določbah določa, da morajo države članice pri uporabi denarja EU iz omenjenih sredstev upoštevati več pravil. Pojasnjuje, da morajo merila in postopki za izbiro, kje naj se sredstva porabijo, zagotoviti dostopnost invalidom in enakost spolov. To pomeni, da morajo pristojna telesa upoštevati vpliv, ki ga bo imela naložba na dostopnost invalidov in sistematično zavrniti vse, kar ohranja ovire. Prav tako pojasnjuje, da je treba z uporabo sredstev EU sprejeti ustrezne ukrepe za preprečevanje diskriminacije na podlagi invalidnosti in da se mora zlasti »med pripravo in izvajanjem programov upoštevati dostopnost invalidov«. Poleg tega uredba navaja, da je treba pri izbiri in spremljanju uporabe sredstev v proces vključiti »nevladne organizacije in telesa, odgovorna za spodbujanje socialne vključenosti, temeljnih pravic, pravic invalidov, enakosti spolov in nediskriminacije«.

Uredba o skupnih določbah vsebuje tudi »horizontalne pogoje za omogočanje«, ki urejajo splošna merila za upravičenost do porabe sredstev EU. Horizontalni pogoji za omogočanje določajo, da morajo imeti države članice vzpostavljen »nacionalni okvir za izvajanje Konvencije«, kar vključuje merljive cilje, zbiranje podatkov, mehanizme spremljanja uresničevanja ter ukrepe za zagotavljanje, da se politika, zakonodaja in standardi dostopnosti ustrezno odražajo v pripravi in izvajanju programov.

¹⁴ Vključene so zahteve za dostopnost invalidov, nediskriminacijo, prepoved naložb v institucionalno oskrbo in podporo naložbam v socialno vključenost.

Uredba vsebuje tudi »tematske pogoje za omogočanje«, ki izpolnjujejo podoben namen kot horizontalni pogoji omogočanja, čeprav s posebnimi zahtevami, povezanimi z različnimi skladi v okviru uredbe o skupnih določbah. V tematskih pogojih za omogočanje je navedeno, da morajo zlasti sredstva iz Sklada EU za regionalni razvoj izkazovati »ukrepe za spodbujanje skupnostnih storitev, vključno s preprečevanjem in primarno oskrbo, domačo oskrbo in skupnostnimi storitvami«, zaradi česar jih ni mogoče vlagati v institucije za invalide.

Časovnica mejnikov

1997: Ustanovljen Evropski invalidski forum

1997: Pogodbe EU vključujejo sklicevanje na pravice invalidov

2000: Sprejetje direktive EU o enaki obravnavi pri zaposlovanju, zaščita invalidov pred diskriminacijo pri zaposlovanju in opravljanju poklica

2001: Sprejetje direktive EU o pravicah potnikov v avtobusnem prevozu, ki obvezuje, da morajo vsi novi mestni avtobusi zagotoviti dostopnost invalidom

2003: Praznovalo se je prvo evropsko leto invalidov in sprejet je prvi evropski akcijski načrt za invalidnost za leto 2003–2010

2006: Sprejetje Uredbe EU o pravicah invalidov in oseb z omejeno mobilnostjo pri potovanju z letalom

2007: EU je podpisala Konvencijo ZN o pravicah invalidov

2007: Sprejetje Uredbe EU o pravicah in obveznostih potnikov v železniškem prometu s sklicevanjem na pravice invalidov in oseb z omejeno mobilnostjo

2010: Sprejetje Evropske strategije za invalide 2010–2020

2010: Sprejetje Uredbe EU o pravicah potnikov pri potovanju po morju in celinskih plovnih poteh s sklicevanjem na pravice invalidov in oseb z omejeno mobilnostjo

2011: Začetek veljavnosti Konvencije ZN o pravicah invalidov na ravni EU

2011: Sprejetje uredbe EU o pravicah potnikov v avtobusnem in železniškem prevozu s sklicevanjem na pravice invalidov in oseb z omejeno mobilnostjo

2012: Sprejetje Direktive o določitvi minimalnih standardov o pravicah, podpori in zaščiti žrtev kaznivih dejanj

2013: Erasmus+ invalidom zagotavlja dodatno finančno podporo za kritje stroškov, povezanih z invalidnostjo, pri študiju ali po usposabljanju v drugi državi EU

2014: Sprejetje predpogojev za deinstitucionalizacijo, dostopnost in nediskriminacijo v uredbi o evropskih strukturnih in investicijskih skladih

2015: Odbor ZN za pravice invalidov je pregledal izvajanje direktive o pravicah invalidov s strani EU

2016: Sprejetje Direktive o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij organov javnega sektorja

2018: Vse države članice EU so postale del Konvencije ZN o pravicah invalidov

2018: Revizija Direktive o avdiovizualnih medijskih storitvah, ki je povzročila krepitev pravne obveznosti držav, da zagotovijo dostopnost televizijskih oddaj in storitev na zahtevo¹⁵

¹⁵ Več informacij na spletni strani EDF: <https://www.edf-feph.org/audiovisual-media-services-directive/>

2018: Sprejetje evropskega kodeksa elektronskih komunikacij, ki invalidom zagotavlja enakovredno izbiro in dostop do telekomunikacijskih storitev, vključno z enotno evropsko številko za nujne primere 112¹⁶

2018: EU je postala del Marakeške pogodbe o lažjem dostopu slabovidnih oseb in oseb z bralnimi motnjami do objavljenih del, da bi zagotovila nekatere izjeme od avtorskih pravic za ustvarjanje dostopnih različic tiskanega gradiva

2019: Sprejetje Evropskega akta o dostopnosti¹⁷: 2019 je mejnik, saj je EU sprejela dolgo pričakovani evropski akt o dostopnosti. Gre za direktivo EU, ki naj bi izboljšala delovanje notranjega trga za dostopne proizvode in storitve z odpravo ovir, ki jih ustvarjajo različna pravila v državah članicah. Zajema pametne telefone, tablične računalnike in računalnike; avtomate za prodajo vstopnic in avtomate za prijavo; televizije in televizijske programe; bančništvo in bankomate; e-knjige in spletne nakupovalne spletne strani in mobilne aplikacije.

2021: Sprejetje Evropske strategije o pravicah invalidov 2021–2030

4. del – Kakšne so vaše pravice v EU?

Pogodbe EU vsem državljanom EU zagotavljajo temeljne pravice – to pomeni ljudem z državljanstvom države članice Evropske unije:

- Prost pretok oseb: vsi državljani države članice EU imajo pravico do potovanja, dela, študija in življenja v drugi državi članici.¹⁸

¹⁶ Več informacij na spletni strani EDF: <https://www.edf-feph.org/electronic-communications/>

¹⁷ Več informacij na spletni strani EDF: <https://www.edf-feph.org/accessibility/>

¹⁸ V drugi državi članici lahko brez izpolnjevanja kakršnih koli pogojev živite le do 3 mesece, potem morate biti »ekonomsko aktivni«.

- Prost pretok blaga: blago, proizvedeno v eni državi članici EU, se lahko pod določenimi pogoji proda v drugi državi članici.
- Prosto gibanje storitev: vsi državljani imajo pravico do zagotavljanja in prejemanja storitev v drugi državi članici.
- Prost pretok kapitala: pretoka kapitala in plačil v državah članicah ni mogoče omejiti. Za državljane EU to na primer pomeni možnost odpiranja bančnih računov v tujini ali nakupa nepremičnin, kot so zemljišča, hiše ali stavbe, v drugi državi EU.

Od leta 1997 je bil dosežen precejšen napredek pri omogočanju prostega gibanja invalidov. V tem razdelku si lahko preberete glavne koristi in prednosti, ki jih invalidi uživajo danes v EU.

Poleg svoboščin, ki veljajo za vse državljane EU, zakoni EU dodeljujejo tudi pravice, ki lahko koristijo ljudem, ki niso državljani EU, a živijo ali potujejo v državah EU.

Pravice potnikov¹⁹

Če potujete z letalom, vlakom, plovilom ali avtobusom (avtobus na dolge razdalje), imate naslednje pravice:

Pravica do prevoza in pravica do nakupa vozovnice

V načinih prevoza, ki so navedeni zgoraj, vam ni mogoče zavrniti prevoza ali nakupa vozovnice zaradi invalidnosti. Vendar je to le v teoriji. V praksi obstaja veliko izjem, in kar je najpomembnejše, pomembnih ovir dostopnosti, ki niso obravnavane v skladu z zakonodajo EU o pravicah potnikov.

¹⁹ <https://www.edf-feqh.org/transport-5/>

Pravica do pomoči

Invalidi ali osebe z zmanjšano mobilnostjo imajo pravico do brezplačne pomoči v vseh zgoraj navedenih načinih prevoza. To pravico imate tudi, če vaša invalidnost ni takoj očitna drugim ljudem. Pred rezervacijo storitve asistencije sicer ni obvezno, vendar je priporočljivo posredovati obvestilo s tem v zvezi 24 ur²⁰ vnaprej za potovanje z letalom, vlakom ali plovilom oz. 36 ur vnaprej za potovanje z avtobusom, da zagotovite, da je asistenca pripravljena in se izognete dolgim čakalnim časom.

Če je ne rezervirate vnaprej, si mora prevoznik (na primer železniško podjetje) »razumno prizadevati« za asistenco. Prav tako ne more zavrniti rezervacije ali vkrcanja na podlagi invalidnosti, razen če do tega pride zaradi »varnostnih razlogov« ali če je prostor vozila premajhen za opremo za mobilnost. Prav tako ne smejo zahtevati dokazila o invalidnosti.

Če potujete z avtobusom ali plovilom, ste upravičeni do potovanja s spremljevalno osebo po vaši izbiri, ki potuje brezplačno, če prevoznik od vas zahteva, da vas nekdo spremlja iz »varnostnih razlogov« in vam drugače ne bi dovolili potovanja. To pomeni, da tej osebi, ki jo izberete sami, ne bo treba plačati, da vas spremlja.

Če prevoznik izgubi ali poškoduje vaš invalidski voziček ali drugo napravo za mobilnost, ste upravičeni do nadomestila za znesek, ki ga potrebujete za popravilo ali zamenjavo v vseh načinih prevoza, razen za letalske prevoze. V tem primeru je omejitev približno 1.110 EUR za posamezno nadomestilo.

²⁰ Leta 2020 nam je zaradi dela EDF in njegovih članov pri reviziji Uredbe o pravicah potnikov v železniškem prometu uspelo zmanjšati čas vnaprejšnje prigrasitve z 48 na 24 ur.

Potovanje z letalom

Če se vam zavrne vkrcanje, če pride do zakasnitev, ki so daljše od treh ur, ali če je vaš let odpovedan ali prezaseden, lahko izbirate med prevozi na cilj z različnimi sredstvi (na primer druge povezave letov) ali vračilom vozovnice, razen če je bil vzrok zamude ali odpovedi izven nadzora letalskega podjetja.

Če vam je zavrnjeno vkrcanje, če je vaš let odpovedan ali če letalo prispe na cilj več kot 3 ure prepozno, ste lahko upravičeni do nadomestila od 250 eur do 600 eur – pod določenimi pogoji in odvisno od razdalje leta.

Za več informacij preverite [spletno stran EU o pravicah letalskih potnikov](#)²¹ in razdelek o zračnem potovanju [spletne strani o pravicah potnikov z omejeno mobilnostjo v EU](#).²²

Potovanje z železniškim prevozom

Če vaš vlak zamuja za več kot 1 uro, lahko izbirate med povračilom cene vozovnice, nadaljevanjem potovanja z istim vlakom ali alternativnim prevozom do cilja ob najzgodnejši priložnosti ali kasneje. Če se odločite, da ostanete na vlakcu, ste upravičeni do odškodnine – bodisi 25 % ali 50 % cene vaše vozovnice, odvisno od dolžine zamude – razen če je bil vzrok zamude izven nadzora železnice.

Prosimo, da preverite [spletno stran o pravicah potnikov v železniškem prometu v EU](#)²³ in razdelek o potovanju z vlakom [spletne strani o pravicah potnikov z omejeno mobilnostjo v EU](#)²⁴.

²¹ https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/passenger-rights/rail/index_en.htm

²² https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/transport-disability/reduced-mobility/index_en.htm

²³ https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/passenger-rights/rail/index_en.htm

²⁴ https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/transport-disability/reduced-mobility/index_en.htm

Potovanje z avtobusom

Če je prevoz na dolge razdalje (več kot 250 km), ki ste ga rezervirali, odpovedan, ali če avtobus zamuja z odhodom več kot 2 uri, lahko vrnete vozovnico ali pa vas morajo v najkrajšem primeru prepeljati na cilj brez dodatnih stroškov. Če vam ta izbira v tem času ni ponujena, se lahko kasneje pritožite in zahtevate vračilo denarja za vozovnico, poleg tega pa še nadomestilo v vrednosti 50 % cene vozovnice.

Za več informacij obiščite [spletno stran EU o pravicah avtobusnih potnikov²⁵](#) ter razdelek o avtobusnem potovanju [spletne strani o pravicah potnikov z omejeno mobilnostjo v EU.](#)²⁶

Potovanje s plovilom (razen ladij za križarjenje in izletniških plovil)

Če je storitev odpovedana, ali če je odhod odložen za več kot 90 minut, lahko bodisi dobite povračilo cene vozovnice in po potrebi brezplačno povratno pot nazaj do začetnega odhodnega mesta, ali pa vas lahko ob najzgodnejši priložnosti prepeljejo na cilj brez dodatnih stroškov. Če vaš prihod na destinacijo zamuja za več kot 1 uro, ste upravičeni do odškodnine (25 % - 50 %).

Za več informacij obiščite [EU spletno stran EU o pravicah ladijskih potnikov²⁷](#) in razdelek o potovanju s plovili [spletne strani o pravicah potnikov z omejeno mobilnostjo v EU.](#)²⁸

²⁵ https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/passenger-rights/bus-and-coach/index_en.htm

²⁶ https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/transport-disability/reduced-mobility/index_en.htm

²⁷ https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/passenger-rights/ship/index_en.htm

²⁸ https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/transport-disability/reduced-mobility/index_en.htm

Za vse štiri načine prevoza ste lahko upravičeni tudi do osvežitev, obrokov, komunikacij (kot so brezplačni telefonski klici) in nočitev, odvisno od razdalje potovanja in dolžine zamude.

Za več informacij obiščite [Vaša Evropa – Pravice potnikov](#).²⁹

Ustanovljeni so bili nacionalni izvršilni organi (NEB) za pomoči potnikom, ki uveljavljajo svoje pravice. Potniki se lahko obrnejo na NEB, če imajo težave med potovanjem z letalom, vlakom, avtobusom ali plovilom, ali če podjetja ne odgovorijo na vloženo pritožbo potnika. Za več podrobnosti si oglejte 5. del te knjižice.

Parkirna karta EU za invalide

Če imate invalidnost, ste morda upravičeni do parkirne karte za invalide, ki mora biti priznana v vseh državah EU.

Ta parkirna karta EU omogoča dostop do več parkirnih pravic in objektov, odvisno od države, ki jo obiščete. Vendar pa se lahko pravila, po katerih lahko uporabite kartico, razlikujejo od tistih v državi vašega prebivališča (na primer trajanje prostega časa parkiranja, parkiranje v omejenih območjih itd.), zato se pozanimajte o pravilih, ki veljajo [lokalno](#).³⁰

Parkirno karto dobite pri [pristojnem organu v državi, v kateri živite](#).³¹

Kartica se mora nahajati na vidnem mestu na sprednji strani vozila.

²⁹ https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/passenger-rights/index_en.htm

³⁰ https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/transport-disability/parking-card-disabilities-people/index_en.htm

³¹ https://europa.eu/youreurope/citizens/national-contact-points/index_en.htm?topic=vehicles&contacts=id-2763910

Poleg tega lahko ob uporabi karte v drugi državi EU ob njej namestite prosto stoječe obvestilo s s tekstom v jeziku države, ki jo obiskujete.

Za več informacij obiščite [spletno stran Evropske komisije](#).

Zaposlovanje in enako obravnavanje

Invalidi so zaščiteni pred diskriminacijo pri delu ali usposabljanju, povezanem z delom, zlasti v zvezi s plačilnimi in delovnimi pogoji ter članstvom v organizacijah delavcev ali delodajalcev. Zakonodaja EU osebe varuje tudi pred diskriminacijo na podlagi spola, rase, starosti, spolne usmerjenosti in vere. Delodajalec je dolžan zagotoviti razumno prilagoditev. To pomeni, da mora delodajalec sprejeti ukrepe za prilagoditev delovnega mesta invalidnim delavcem, kot so odprava fizičnih ovir z namestitvijo ramp, olajšanje dostopa slabovidnih zaposlenih do informacijskih tehnologij ali spreminjanje delovnega časa za prilagajanje potrebam invalidnih delavcev. Če delodajalec ne zagotovi razumne prilagoditve, gre za diskriminacijo.

Za več informacij preverite [Direktivo Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000, ki vzpostavlja splošni okvir za enako obravnavo pri zaposlovanju in poklicu](#).³²

Če ste bili diskriminirani pri dostopu do zaposlitve, preverite 6. del vodnika za informacije o tem, kdo vam lahko pomaga.

Kot državljan EU – nekdo, ki ima potni list države EU – imate pravico delati v drugi državi EU brez delovnega dovoljenja. Imate enake pravice kot državljani države gostiteljice v zvezi z dostopom do dela, pomočjo zavodov za zaposlovanje in finančno

³² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000L0078&from=EN>

podporo za pomoč pri iskanju zaposlitve. Za več informacij obiščite spletno stran Evropske komisije [Delo v drugi državi EU](#).³³

Prosta delovna mesta v drugih državah EU lahko najdete na [evropskem portalu za delovna mesta EURES](#).³⁴

Dostop do prejemkov za socialno varnost

Pri selitvi znotraj EU plačujete prispevke za socialno varnost le v eni državi naenkrat. Na splošno boste tudi nadomestila za socialno varnost prejeli izključno iz te države.

EU ima pravila o usklajevanju socialne varnosti. To ne pomeni, da obstaja enoten evropski sistem socialne varnosti. Vsaka država se lahko v skladu s svojo zakonodajo samostojno odloči, kdo bo zavarovan, katere dajatve se dodelijo in pod kakšnimi pogoji.

Ta štiri načela veljajo, ko živite, študirate ali delate v drugi državi EU:

- Za vas velja zakonodaja o socialni varnosti ene države naenkrat in plačujete samo prispevke v eni državi.
- Imate enake pravice in obveznosti kot državljani države, v kateri ste kriti (kjer plačujete prispevke).
- Ko uveljavljate nadomestilo, se po potrebi upoštevajo vaša prejšnja obdobja zavarovanja, dela ali prebivanja v drugih državah.
- Če ste upravičeni do denarnega nadomestila ene države, ga lahko na splošno prejmete tudi, če živite v drugi državi.

³³ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=25&langId=en>

³⁴ <https://ec.europa.eu/eures/public/en/homepage>

Potrebno pa je razlikovati med prejemki socialne varnosti (kot so nadomestila za brezposelnost, pokojnine itd.) in prejemki socialne pomoči, v katere so lahko uvrščena tudi nekatere nadomestila za invalidnost. V primeru prejemkov socialne pomoči se lahko uporabljajo različna pravila, zlasti za prenosljivost, ko se začasno ali trajno preselite v drugo državo.³⁵

Za več informacij preverite [spletno stran Komisije o usklajevanju socialne varnosti](#)³⁶ in [Uredbo 883/2004 o uporabi sistemov socialne varnosti za zaposlene osebe, samozaposlene osebe in člane njihovih družin, ki se gibljejo znotraj Skupnosti](#).³⁷

Visokošolsko izobraževanje, pripravništvo, prostovoljstvo in pridobivanje delovnih izkušenj v tujini

Program Erasmus+

Kot državljan EU lahko študirate na kateri koli univerzi EU pod enakimi pogoji kot državljani te države. Dostop do usposabljanja ali izobraževanja v drugi državi EU vam ne sme biti zavrnjen na podlagi vašega državljanstva.

Ko greste na univerzo v drugi državi EU, imate pravico plačati enake pristojbine in šolnine za izobraževanje kot državljani te države. Drug možni vir financiranja za opravljanje dela študija v tujini je program EU Erasmus+.

Erasmus+ spodbuja in podpira študij in usposabljanje v drugi državi EU. Kot udeleženec z invalidnostjo lahko zaprosite za dodatno štipendijo za kritje stroškov, povezanih z invalidnostjo, kot so zdravniška pomoč, pomoč pri potovanju, spremljevalna oseba za

³⁵ https://enil.eu/wp-content/uploads/2019/10/Freedom-of-Movement_Background-Paper_Final-1.pdf

³⁶ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=849&langId=en>

³⁷ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:166:0001:0123:en:PDF>

študente in osebe z invalidnostjo ter prilagojena nastanitev. Novi program omogoča predfinanciranje teh stroškov za lažje sodelovanje oseb z manj priložnostmi. Prav tako bi morali imeti koristi od podpornih storitev, ki jih ustanova, ki vas bo sprejela, ponuja svojim lokalnim študentom in osebu.

Za več informacij obiščite spletno stran Evropske komisije o [programu Erasmus+](#)³⁸ in preverite [Uredbo \(EU\) 2021/817 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. maja 2021 o vzpostavitvi programa Erasmus+: Program Unije za izobraževanje in usposabljanje, mladino in šport](#).³⁹

Evropska solidarnostna enota

Evropska solidarnostna enota je program EU, ki mladim med 17. in 30. letom starosti nudi priložnosti za prostovoljno delo na projektih v lastni državi ali tujini do leta dni. Program krije stroške, povezane z invalidnostjo, potovanje, nastanitev in nadomestilo za prostovoljstvo.

Za več informacij obiščite spletno stran [Evropska solidarnostna enota](#)⁴⁰ in preverite [Uredbo \(EU\) 2021/888 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. maja 2021 za ustanovitev programa Evropske solidarnostne enote](#).⁴¹

³⁸ https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/opportunities/individuals/physical-mental-conditions_en

³⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0817>

⁴⁰ https://europa.eu/youth/solidarity_en

⁴¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0888>

Če želite izvedeti več o drugih ukrepih za lažje vključevanje oseb z manj priložnostmi, preberite [strategijo za vključevanje in raznolikost evropske solidarnostne enote in Erasmus+](#).⁴²

Jamstvo za mlade

Jamstvo za mlade ponuja mlajšim od 30 let možnost, da v štirih mesecih po tem, ko postanejo brezposelni ali zapustijo izobraževanje, prejmejo kakovostno ponudbo zaposlitve, nadaljnega izobraževanja, vajeništva ali pripravništva.

Vse države EU so se zavezale k izvajanju okrepljenega jamstva za mlade v priporočilu Sveta iz oktobra 2020.⁴³ Več informacij lahko najdete na [spletni strani Jamstvo za mlade](#)⁴⁴ in se preko tega seznama obrnete na koordinatorje jamstva za mlade [iz vaših držav](#).⁴⁵

Evropska mladinska kartica

Evropska mladinska kartica (znana tudi kot EURO<26) omogoča popuste za kulturne prireditve, trgovine, prevoz, prehranjevanje v restavracijah in nastanitve ter se lahko uporablja v 36 evropskih državah. Večina držav omogoča nakup in uporabo kartice do 30. leta starosti.

⁴² <https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-4177/InclusionAndDiversityStrategy.pdf>

⁴³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2020.372.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2020%3A372%3ATOC

⁴⁴ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1079>

⁴⁵ <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=11490&langId=en>

Za več informacij obiščite spletno stran Evropske mladinske [kartice](#).⁴⁶

Dostop do pravice in vaše pravice kot žrtve kaznivih dejanj

Žrtve kaznivih dejanj in drugih kaznivih dejanj v EU lahko prejmejo zaščito, podporo in dostop do pravnega varstva v skladu s pravom EU in imajo pravico:

- Razumeti in biti razumljeni: vso sporazumevanje z žrtvami je treba zagotoviti v preprostem in dostopnem jeziku. Obliko sporazumevanja je treba prilagoditi posebnim potrebam vsake žrtve (državljanstvo, vsaka invalidnost, starost, jezik).
- Do informacij: nacionalni organi žrtvam dajejo vrsto informacij o njihovih pravicah, njihovem primeru ter storitvah in pomoči, ki so jim na voljo. Informacije morajo biti dane ob prvem stiku s pristojnim organom in to nemudoma.
- Do podpore: brezplačen dostop do podpornih storitev, ki so lahko tudi zaupne narave. Podpora mora vključevati splošne podporne storitve in specializirane podporne storitve, kot so zavetišča, podpora v primeru travm in svetovanje, posebej prilagojeno različnim vrstam žrtev.
- Sodelovanja v kazenskih postopkih:
 - Pravica do obveščeniosti, če domnevni storilec ne bo preganjan in pravica do pritožbe, če se ne strinjajo z odločbo.
 - Pravica do nadomestila. Če se v nacionalnem sistemu uporablja obnovitveni pravosodni postopek, zdaj obstajajo zaščitni ukrepi za zagotovitev varne udeležbe žrtev.
- Do zaščite in individualne ocene: žrtve je treba zaščititi pred storilcem kaznivega dejanja in pred nevarnostjo nadaljnje škode s strani samega kazenskopravnega sistema. Potrebe po varstvu temeljijo na individualni oceni.

⁴⁶ <https://www.eyca.org/about>

Za podrobnejše podatke si oglejte [spletno stran Komisije o pravicah žrtev](#)⁴⁷ in preverite [Direktivo 2012/29/EU z dne 25. oktobra 2012, ki vzpostavlja minimalne standarde za pravicah, podporo in zaščito žrtev kaznivih dejanj.](#)⁴⁸

Evropska komisija je leta 2021 začela z oceno direktive in se lahko odloči za spremembo pravil v zvezi z žrtvami kaznivih dejanj.

Vaše pravice osumljenca ali obtoženega kaznivega dejanja

Osebe, ki so osumljene ali obtožene kaznivega dejanja, imajo ravno tako pravice, ki jih je treba spoštovati v vseh državah EU:

- pravico do informacij in obveščnosti,
- pravico do tolmačenja in prevajanja,
- pravico do odvetnika,
- pravico do domneve nedolžnosti in do zastopanosti na sojenju in
- pravico do pravne pomoči.

Obstajajo tudi posebni zaščitni ukrepi za otroke, ki so osumljeni in obtoženi v kazenskem postopku.⁴⁹ Na primer, otroci, ki so osumljeni ali obtoženi v kazenskih zadevah, imajo pravico do individualne ocene, ki opredeli njihove posebne potrebe v smislu zaščite.

⁴⁷ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/victims-rights_en

⁴⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>

⁴⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1503680152962&uri=CELEX:32016L0800>

Za podrobnejše podatke si oglejte [spletno stran Komisije o pravicah osumljencev in obtoženih](#).⁵⁰

Evropska komisija je leta 2021 začela preiskavo in posvetovanja, da bi ocenila, ali je treba sprejeti nova pravila za zaščito pravic ranljivih odraslih, ki so osumljeni in obtoženi kaznivih dejanj.

Pridobivanje zdravstvenega varstva v tujini

Kot pacient v EU lahko poiščete zdravljenje v drugi državi EU in imate morda pravico, da vam stroške zdravljenja povrne vaša domača država. To krije stroške zdravstvenega varstva, receptov in dostave zdravil in medicinskih pripomočkov. Povračilo bo krilo stroške do višine stroškov zdravljenja v vaši državi. V državah EU, kjer je zdravstvena oskrba brezplačna, je treba bolnike obvestiti o povračilu stroškov.

Imate naslednje pravice:

- Če ste upravičeni do zdravljenja v domači državi, imate pravico do povračila, če ste zdravljenja deležni v drugi državi.
- Vaša raven povračila bo v skladu s stroški zdravljenja v vaši domovini. Če je zdravljenje cenejše v tujini, bo povračilo odražalo realno ceno zdravljenja.
- Izberete lahko javnega ali zasebnega izvajalca zdravstvenega varstva.
- Pri nekaterih zdravljenjih (nekaterih bolnikih ali visoko specializiranih storitvah) boste morda morali pred zdravljenjem v tujini pridobiti dovoljenje v okviru lastnega zdravstvenega sistema.
- Imate pravico, da vas država obvesti o tarifah povračil.

⁵⁰ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/rights-suspects-and-accused_en#designingcriminallaw

- Če se soočate z zdravstveno neupravičenim čakanjem na zdravljenje doma, dovoljenje mora biti odobreno. V tem primeru ste lahko celo upravičeni do višje stopnje pokritosti stroškov zdravstvenega varstva.

V nekaterih primerih morate zaprositi za predhodno dovoljenje:

- Zdravstveno varstvo, ki vključuje prenočitev v bolnišnici.
- Visoko specializirano in stroškovno intenzivno zdravstveno varstvo.
- Resni in posebni primeri, ki se nanašajo na kakovost ali varnost ponudnika oskrbe s strani samega ponudnika.

Predhodno lahko zaprosite za dovoljenje nacionalnega zdravstvenega organa, pristojnega za povračilo stroškov. Države članice morajo javno določiti, za katere obravnave je potrebno tako dovoljenje.

Evropska kartica zdravstvenega zavarovanja (EHIC) je brezplačna kartica, ki vam omogoča dostop do zdravstvenega varstva, ki ga zagotavlja država, v času začasnega bivanja v kateri koli od 27 držav EU ter v Islandiji, Lihtenštajnu, Norveški, Švici in Združenem kraljestvu, pod enakimi pogoji in z enakimi stroški (brezplačno v nekaterih državah) kot osebe, zavarovane v tej državi. To pomeni, da zajema vsako nepredvideno zdravljenje, ko ste začasno v tujini. Kartico izda vaš nacionalni ponudnik [zdravstvenega zavarovanja](#).

Za več informacij se obrnite na svojo [nacionalno kontaktno točko](#)⁵¹ in obiščite [spletno stran Evropske komisije o čezmejni zdravstveni oskrbi](#),⁵² [priročnik o pravicah pacientov](#)⁵³ in [Direktivo 2011/24/EU o pravicah pacientov v čezmejnem zdravstvenem](#)

⁵¹ https://ec.europa.eu/health/sites/default/files/cross_border_care/docs/cbhc_ncp_en.pdf

⁵² https://ec.europa.eu/health/cross_border_care/policy_en

⁵³ https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/cross_border_care/docs/cbhc_leaflet_en.pdf

varstvu.⁵⁴ Evropska komisija je leta 2021 začela z oceno direktive in se lahko odloči, da bo revidirala pravila o pravicah pacientov v čezmejnem zdravstvenem varstvu.

Nakupovanje v tujini

Pri nakupovanju v drugi državi EU ste zaščiteni v skladu z zakonodajo EU. To vključuje zaščito na več stopnjah nakupa.

Pogodbe

Kjerkoli v EU kupite izdelek ali storitev, vam mora prodajalec pred sklenitvijo pogodbe zagotoviti jasne, pravilne in razumljive informacije o izdelku ali storitvah. Pogodbe morajo biti napisane v navadnem in razumljivem jeziku in ne smejo vsebovati nepoštenih pogodbenih pogojev. Trgovci imajo obveznost prilagoditi svoje poslovne prakse in sporočanje pogojev pogodbe ciljni javnosti (na primer, če želi trgovec prodati svoj izdelek slepim osebam, mora zagotoviti predpogodbene informacije na dostopen način). Neupoštevanje teh določb bi lahko pomenilo nepošteno poslovno prakso.

Za več informacij si oglejte [spletno stran EU o informacijah o pogodbah](#)⁵⁵ in preverite [Direktivo 2011/83/EU z dne 25. oktobra 2011 o pravicah potrošnikov](#).⁵⁶

⁵⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0024>

⁵⁵ https://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/shopping/contract-information/index_en.htm

⁵⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0083&qid=1403274218893>

Določanje cen

Kot državljanu EU se vam ne sme zaračunati višje cene pri nakupu izdelkov ali storitev samo zaradi državljanstva ali države stalnega prebivališča. Nekatere razlike v cenah so lahko upravičene, če temeljijo na objektivnih merilih, ki ne vključujejo državljanstva. Pri nakupu blaga ali storitev v EU morate biti jasno obveščeni o skupni ceni, vključno z vsemi davki in dodatnimi dajatvami. Prodajalci v EU vam ne smejo dodatno zaračunati za uporabo kreditne ali debetne kartice.

Pravila EU o določanju cen veljajo tudi pri nakupu vozovnic za potovanje, npr. za letalo ali vlak, bodisi na spletu ali osebno. To pomeni, da morajo biti ob nakupu vozovnice vključeni vsi davki, pristojbine in takse in se prikazovati v skupni ceni od začetka postopka rezervacije. To vam olajša primerjavo cen z drugimi potovalnimi operaterji. Vsi neobvezni dodatki (kot je npr. potovalno zavarovanje) morajo biti jasno navedeni kot taki in predlagani le kot možnost.

Če želite več informacij, si oglejte spletno stran [EU o določanju cen](#)⁵⁷.

Vračilo blaga

V skladu s pravili EU mora prodajalec popraviti ali zamenjati artikel, znižati ceno ali vam vrniti denar, če se izkaže, da je blago, ki ste ga kupili, poškodovano ali ni videti ali ne dela tako kot je bilo oglaševano.

Če ste kupili blago ali storitev na spletu ali izven trgovine (po telefonu, z naročilom po pošti, od akviziterja), imate pravico preklicati in vrniti vaše naročilo v 14-ih dneh, iz kakršnega koli razloga in brez utemeljitve.

⁵⁷ https://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/shopping/pricing-payments/index_en.htm

Če želite več informacij, si oglejte spletno stran [EU o vračilih](#).⁵⁸

Prav tako si lahko preberete Direktivo [2011/83/EU z dne 25. oktobra 2011 o pravicah potrošnikov](#).⁵⁹

Dostopnost javnih in zasebnih proizvodov in storitev

Dostopni izdelki in storitve

Evropski [akt o dostopnosti](#)⁶⁰ je bil sprejet 17. aprila 2019. Države članice ga morajo v nacionalno zakonodajo prenesti oz. vključiti do 28. junija 2022. Glede nekaterih elementov akta, na primer o dostopnosti odgovora na enotno evropsko številko za nujne primere »112«, imajo države daljše čas za uveljavitev zahtev. Akt določa nove minimalne zahteve glede dostopnosti na ravni EU za seznam izdelkov in storitev ter določa niz zahtev glede dostopnosti, ki se lahko uporabljajo pri javnih naročilih in evropskih skladih.

Akt ne predstavlja rešitve za vse težave z dostopnostjo, vendar je pomemben korak k temu, da bo EU popolnoma dostopna invalidom.⁶¹ Zajema posebne izdelke in storitve, predvsem v digitalni domeni, kot so:

- Pametni telefoni, tablični računalniki, računalniki in njihovi operacijski sistemi
- Avtomati za prodajo vstopnic in avtomati za prijavo

⁵⁸ https://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/shopping/guarantees-returns/index_en.htm

⁵⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0083&qid=1403274218893>

⁶⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0882>

⁶¹ Lahko se zavzimate za krepitev zakona v svoji državi, medtem ko vaša vlada uvaja zakon v nacionalno zakonodajo. Oglejte si [zbirko orodij EDF](#) in [spletni seminar](#), z navodili, kako to storiti.

- Vsi plačilni terminali
- Pametni televizorji in dostop do TV programov in platform za video na zahtevo
- Bančne storitve in bankomati
- E-knjige in e-čitalci
- Spletne strani za nakupovanje in mobilne aplikacije
- Telefonske storitve, tudi pri klicu na številko 112 za nujne primere
- Nekateri elementi storitev zračnega, avtobusnega, železniškega in vodnega potniškega prevoza, razen storitev mestnega, primestnega in regionalnega prevoza (pri katerih so vključeni samo avtomati za vozovnice)

Za več informacij preberite našo analizo evropskega akta o dostopnosti⁶² in preverite namensko spletno stran Evropske [komisije](#).⁶³

V času objave te knjižice države članice uvajajo spremembe v svoje nacionalne zakonodaje, da bi bile v skladu z evropskim zakonom o dostopnosti. Če se želite vključiti v to razpravo, vam priporočamo, da preberete našo zbirko orodij za [prenos](#).⁶⁴

Spletišča in mobilne aplikacije organov javnega sektorja

V skladu s pravom EU morajo države članice EU zagotoviti dostop do vseh spletišč organov javnega sektorja in mobilnih aplikacij, kot so spletne strani vašega mestnega

⁶² <https://www.edf-feph.org/publications/webinar-european-accessibility-act-june-2019/>; Predstavili smo tudi [naše analize of evropskega akta o dostopnosti v spletnem](#): https://www.youtube.com/watch?v=S4_TG3x1HDs&t=4s

⁶³ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1202>

⁶⁴ <https://www.edf-feph.org/publications/eea-toolkit/>

sveta ali ministrstva za pravosodje. Zakon omogoča boljši dostop do spletnih strani in mobilnih aplikacij javnih storitev in služb.

Prav tako zahteva, da imajo spletne strani in mobilne aplikacije javnega sektorja izjavo o dostopnosti, vključno z mehanizmom povratnih informacij, da uporabniki zahtevajo dostopno alternativo, če nekatere vsebine niso dostopne. Ta mehanizem povratnih informacij je lahko obrazec, e-poštni naslov itd. Izjava o dostopnosti mora prikazati tudi informacije o dostopnosti spletne strani ali mobilne aplikacije.

Obstajati mora tudi nacionalni javni organ, pristojen za spletno in mobilno dostopnost, na katerega se lahko uporabniki obrnejo, če se lastniki spletnih strani ali aplikacij ne odzovejo na njihove povratne informacije. Informacije o tem organu za pritožbe morajo biti na voljo tudi v izjavah o dostopnosti. Države članice morajo spremljati in poročati o dostopnosti spletišč javnega sektorja in mobilnih aplikacij držav članic. Ta poročila morajo biti javna.

Preverite lahko, kateri je vaš [nacionalni organ za izvrševanje in spremljanje direktive o dostopnosti na spletu](#).

Za več informacij preverite [Direktivo 2016/2102 z dne 26. oktobra 2016 o dostopnosti spletnih strani in mobilnih aplikacij organov javnega sektorja](#).⁶⁵

Elektronske komunikacije

[Posodobljeni evropski kodeks elektronskih komunikacij](#) je bil sprejet in je začel veljati decembra 2018.⁶⁶ Kodeks zagotavlja, da invalidi uživajo enakovredno izbiro in dostop do visoko kakovostnih, cenovno in javno dostopnih elektronskih komunikacijskih

⁶⁵ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2016.327.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2016:327:TOC

⁶⁶ [Direktiva \(EU\) 2018/1972 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11.](#) (obstaja tudi [povzetek pravnega besedila](#))

storitev, vključno s telefonijo in internetnimi storitvami (telefon, Skype klici, WhatsApp, e-pošta itd.). Države morajo zagotoviti ustrezno podporo potrošnikom z invalidnostjo. Zagotoviti morajo tudi sprejetje posebnih ukrepov za zagotavljanje, da so zahtevana terminalska oprema (npr. dostopni pametni telefon ali dostopen računalnik), druga posebna oprema (npr. pomožne tehnologije) in storitve, ki povečujejo enakovreden dostop (npr. skupne pogovorne in relejne storitve) na voljo in cenovno dostopne invalidom.

Prav tako morajo imeti možnost brezplačnega klica na evropsko številko za klic v sili oz. 112 s katerega koli telefona ne glede na to, kje v Evropi se nahajate.⁶⁷ Prav tako mora biti zagotovljen dostop invalidov do nujnih služb, ki je enakovreden dostopu drugih oseb.

Za več informacij o enotni evropski številki za nujne primere »112« se obrnite na spletno stran Evropske komisije na 112⁶⁸ in stran Evropskega združenja za klice v sili (EENA) na 112.⁶⁹

Avdiovizualne storitve

Zakonodaja EU zagotavlja, da ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev, kar pomeni javne ali komercialne TV kanale in storitve videoposnetkov na zahtevo (kot je Netflix), svoje storitve postopno naredijo dostopnejše invalidom. To pomeni, da mora biti več podnapisov, zvočnega opisa, tolmačenja znakovnega jezika in zvočnih podnapisov o avdiovizualnih vsebinah, ki so na voljo gledalcem v EU prek oddajanja in storitev na zahtevo. Prepovedan je diskriminatoren in sovražen govor usmerjen proti invalidom.

⁶⁷ Pod enakimi pogoji lahko pokličete tudi številko za klic v sili države, v kateri se nahajate.

⁶⁸ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/112>

⁶⁹ <https://eena.org/about-112/whats-112-all-about/>

EU je naredila korak naprej za zagotavljanje dostopnosti televizijskih oddaj in video storitev na zahtevo s spremenjeno [direktivo o avdiovizualnih medijskih storitvah](#)⁷⁰, sprejeto novembra 2018. Države morajo zagotoviti, da bodo ponudniki medijskih storitev pod njihovo jurisdikcijo s sorazmernimi ukrepi svoje avdiovizualne vsebine nenehno in postopno delali dostopnejše invalidom.

Države se lahko svobodno odločijo o tem, kako bodo dosegle splošne cilje direktive o dostopnosti. Direktiva ne določa časovnice, količine vsebine in kakovosti storitev, ki jih je treba izboljšati.

Vse države članice morajo določiti enotno, lahko in javno dostopno spletno kontaktno točko za zagotavljanje informacij in prejemanje pritožb v zvezi z vprašanji dostopnosti.⁷¹ Poleg tega so države članice zavezane k zagotavljanju dostopnosti nujnih informacij za invalide, vključno s komunikacijo in objavami.

Rok za vključitev oz. prenos direktive v nacionalno zakonodajo je bil 19. september 2020. EDF je opravil [spletni seminar](#)⁷² in objavil [zbirko orodij za prenos](#).⁷³ Nekatere države zamujajo s prenosom. Če je vaša država ena izmed njih, lahko ta sredstva še vedno uporabljate za zagovorništvo. Več informacij lahko najdete tudi na [spletni strani Evropske komisije o direktivi o avdiovizualnih medijskih storitvah](#)⁷⁴ in v [Direktivi \(EU\) 2018/1808 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. novembra 2018 o avdiovizualnih medijskih storitvah](#).

⁷⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02010L0013-20181218>

⁷¹ Seznam kontaktnih točk nibe il na voljo v času objave te knjižice.

⁷² <https://www.edf-feph.org/publications/webinar-towards-ambitious-transposition-of-audiovisual-media-services-directive-february-2020/>

⁷³ <https://www.edf-feph.org/publications/accessibility-of-audiovisual-media/>

⁷⁴ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/audiovisual-media-services>

Marakeška pogodba

Namen te pogodbe Svetovne organizacije za intelektualno lastnino je olajšati dostop do objavljenih del osebam, ki so slepe, slabovidne ali imajo kakšno drugo omejitev pri razumevanju tiskanih dokumentov. Pogodba spreminja nacionalne zakone o avtorskih pravicah, da bi pooblaščenim subjektom omogočila, da svoje dostopne različice tiskanega gradiva delijo prek nacionalnih meja z drugimi subjekti. To na primer pomeni, da bo tiskane knjige ali glasbene opombe, ki so dostopne v eni državi (z velikimi črkami, v brajci, avdioformatih itd.), mogoče deliti med pooblaščenimi subjekti v državah, ki so pogodbenice Marakeške pogodbe. Pooblašчени subjekti so lahko knjižnice, združenja ali organizacije invalidov, ki nedostopno tiskano gradivo prilagajajo v dostopne oblike v korist invalidov.

EU je oktobra 2018 ratificirala Marakeško pogodbo in v ta namen sprejela dve evropski zakonodaji: [direktivo](#) o določitvi pravnega okvira v državah EU in [sklep Sveta](#) o določitvi pogojev z državami, ki niso članice EU.

Za več informacij obiščite spletno stran [Evropske unije za slepe in slabovidne osebe](#).

Volilne pravice

Vsi državljani EU imajo pravico voliti in kandidirati na volitvah v Evropski parlament v svoji državi izvora, če pa živijo v drugi državi EU, se lahko odločijo za glasovanje in kandidiranje pod enakimi pogoji kot državljani te države.

Državljan EU, ki živijo v drugi državi EU, imajo ravno tako pravico voliti in kandidirati na lokalnih ali občinskih volitvah v državi, v kateri živijo, pod enakimi pogoji kot državljani te države.

Kot lahko preberete v 6. poglavju, številne invalidne osebe na volitvah ne morejo glasovati ali kandidirati, saj so v celoti ali delno izgubile poslovno sposobnost.

Za več informacij obiščite spletno stran Komisije o [volilnih pravicah](#).⁷⁵

EU kartica ugodnosti za invalide

Evropska komisija je obljubila, da bo skupna evropska kartica ugodnosti za invalide na voljo do leta 2023. Kartica je za zdaj na voljo v osmih državah EU: Belgiji, Cipru, Estoniji, Finski, Italiji, Malti, Romuniji in Sloveniji.

Cilj kartice je invalidom olajšati potovanje v drugo državo članico EU. Ta kartica invalidom omogoča dostop do določenih popustov za kulturo, prosti čas, šport in prevoz pod enakimi pogoji kot veljajo za invalide te države (ki sodeluje v programu). Podrobnosti o tem, kako bo kartica izgledala in kakšne prednosti bodo zajete, še niso določene.

Za več informacij si oglejte spletno stran Evropske komisije o [EU kartici ugodnosti za invalide](#).⁷⁶

Digitalno potrdilo COVID-19

Digitalno potrdilo v zvezi s COVID-19 je začel veljati 1. julija 2021. Državljanom in rezidentom EU omogoča izdajo in preverjanje digitalnih COVID potrdil v državah EU.

EU digitalno COVID potrdilo je digitalni dokaz, da oseba izpolnjuje vsaj enega od naslednjih pogojev:

⁷⁵ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship/electoral-rights_en

⁷⁶ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1139>

- ✓ cepljena proti COVID-19,
- ✓ prejela negativen rezultat testa ali
- ✓ prebolela COVID-19.

Uredba EU o vzpostavitvi potrdila [COVID-19](#)⁷⁷ zahteva, da je le-to dostopno invalidom.

Za več informacij preverite spletno stran Evropske komisije [o EU digitalnem potrdilu COVID-19](#).⁷⁸

5. del – Zagovarjanje vaših pravic in iskanje pravnega varstva

Kaj se zgodi, če ne morete uveljavljati svojih pravic EU? Ali če ste diskriminirani? V tem delu lahko najdete nekaj napotkov za iskanje rešitve ali odškodnine.

Pomembno je, da v primeru diskriminacije vložite pritožbo. To lahko pomaga pri iskanju rešitve ali odškodnine. To bo oblikovalcu politike na nacionalni ravni in ravni EU omogočilo tudi boljše razumevanje, v kakšni meri se invalidi soočajo z diskriminacijo v vsakdanjem življenju.

Equinet

⁷⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0953>

⁷⁸ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/safe-covid-19-vaccines-europeans/eu-digital-covid-certificate_en

Evropska mreža organov za enakost je združila 46 organizacij iz 34 evropskih držav, ki so pooblašene za preprečevanje diskriminacije iz različnih razlogov, vključno s starostjo, invalidnostjo, spolom, raso ali etničnim poreklom, vero ali prepričanjem ter spolno usmerjenostjo.

Člani Equineta, imenovani organi za enakost, so nacionalne institucije, ki ozaveščajo, spodbujajo enakost in pogosto obravnavajo pritožbe, kadar je posameznik diskriminiran.

Ime in kontaktne podatke organa za enakost v vaši državi najdete v Evropskem imeniku organov [za enakost](#).⁷⁹

Kontaktne podatki:

138 Rue Royale/Koningsstraat

1000 Bruselj

Tel: +32 2 212 3182

E-pošta: info@equineteurope.org

Evropski imenik organov za enakost: <https://equineteurope.org/what-are-equality-bodies/european-directory-of-equality-bodies/>

Nacionalni organi za izvrševanje in spremljanje direktive o spletni dostopnosti

Pravila EU od držav članic zahtevajo, da imenujejo organ, odgovoren za preverjanje, ali ustanove javnega sektorja izpolnjujejo obveznost dostopnosti njihovih spletišč in

<https://equineteurope.org/what-are-equality-bodies/european-directory-of-equality-bodies/> ⁸⁰ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/member-states-bodies-charge-monitoring-reporting-and-enforcement-web-accessibility-directive>

mobilnih aplikacij. Če v vaši državi najdete spletišče ali mobilno aplikacijo ustanove javnega sektorja, ki ni dostopna, jim lahko pišete in se pritožite.

Za več informacij lahko preverite seznam [nacionalnih organov za izvrševanje in spremljanje](#).⁸⁰

Nacionalni regulatorni organi in/ali telesa za direktivo o avdiovizualnih medijskih storitvah

Kot zahteva direktiva o avdiovizualnih medijih, mora vsaka država EU določiti enega ali več neodvisnih nacionalnih regulatornih organov in/ali teles za zagotavljanje učinkovitega izvajanja direktive.

Ti so odgovorni za izvajanje nacionalnih ukrepov, ki obstajajo zaradi direktive ter za zagotavljanje skladnosti z evropskimi in nacionalnimi pravili. Tesno sodelovanje med temi organi je potrebno za zagotovitev pravilne uporabe in obravnavanje vprašanj napačne razlage Direktive.

Stike svojega nacionalnega regulativnega organa ali telesa lahko najdete na spletni strani evropskega organa, ki jih kompilira [\(ERGA\)](#).⁸¹

⁸⁰ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/member-states-bodies-charge-monitoring-reporting-and-enforcement-web-accessibility-directive>

⁸¹ http://erga-online.eu/?page_id=43

Nacionalni regulatorni in drugi pristojni organi za evropski zakonik o elektronskih komunikacijah

Evropski zakonik o elektronskih komunikacijah od držav EU zahteva, da zagotovijo, da pristojni organ udejani vsako nalogo iz zakonika. Nekatere od glavnih nalog nacionalnih regulativnih organov so izvajanje urejanja trga, zagotavljanje preglednosti tarif, prispevanje k varstvu pravic končnih uporabnikov, kadar je to ustrezno, v sodelovanju z drugimi pristojnimi organi. Organe lahko obvestite o nepravilni uporabi zakonika.⁸²

Za več informacij lahko preverite spletno stran in/ali se obrnete na Organ evropskih [regulatorjev za elektronske komunikacije](#).⁸³

Nacionalni izvršilni organi (NEBS) za pravice potnikov

Pravila EU državam članicam nalagajo, da vzpostavijo »nacionalne izvršilne organe«, katerih vloga je preverjanje, ali prevozniki obravnavajo vse potnike v skladu z njihovimi pravicami. Potniki, ki menijo, da se njihove pravice v okviru te uredbe niso spoštovale, se morajo obrniti na organ v državi, v kateri je prišlo do incidenta. Za vsako od uredb o pravicah potnikov obstaja poseben NEB.

Za več informacij lahko preverite [seznam nacionalnih izvršilnih organov](#).⁸⁴

⁸² https://bereg.europa.eu/eng/bereg_office/organisation/management_board

⁸³ https://bereg.europa.eu/eng/about_bereg/what_is_bereg/

⁸⁴ https://ec.europa.eu/transport/themes/passengers/neb_en

Alternativni organi za reševanje sporov

Če kupujete prek spleta in imate težave z določenim podjetjem, lahko uporabite [evropsko spletno platformo za reševanje sporov](#)⁸⁵ kot izvensodno alternativo. Obrnete se lahko tudi na [organe za alternativno reševanje sporov](#)⁸⁶ ali zunajsodne mehanizme, določene v vaši državi.

Več informacij o evropski spletni platformi za reševanje sporov lahko najdete na spletni [strani Komisije](#).⁸⁷ Obrnite se lahko tudi na nacionalni organ za reševanje [sporov](#).⁸⁸

Vaša Evropa

Spletna stran Evropske komisije »Vaša Evropa« zagotavlja nasvete državljanom EU in njihovim družinam o potovanjih, delu in upokojitvi, vozilih, formalnostih pri urejanju bivališča, izobraževanju in mladini, zdravju, družini in potrošnikih.

Za več informacij obiščite spletno stran [Vaša Evropa](#).⁸⁹

⁸⁵ <https://ec.europa.eu/consumers/odr/main/?event=main.home2.show>

⁸⁶ <https://ec.europa.eu/consumers/odr/main/?event=main.adr.show2&lng=EN>

⁸⁷ <https://ec.europa.eu/consumers/odr/main/?event=main.home.howitworks>

⁸⁸ <https://ec.europa.eu/consumers/odr/main/?event=main.adr.show2>

⁸⁹ https://europa.eu/youreurope/citizens/index_en.htm

Europe Direct

Informacije o Evropski uniji v vseh uradnih jezikih Evropske unije so na voljo na spletni strani [Europe Direct](#)⁹⁰

Evropska služba za ukrepanje državljanov (Tvoja Evropa – nasveti)

[Tvoja Evropa – nasvet](#)⁹¹ je svetovalna služba EU, ki jo zagotavljajo pravni strokovnjaki iz [Evropske službe za ukrepanje državljanov](#).⁹² Sestavlja ga skupina približno 60 odvetnikov, ki pokrivajo vseh 24 uradnih jezikov EU in so seznanjeni tako s pravom EU kot nacionalnimi zakoni v vseh državah EU. Tvoja Evropa – nasvet odgovarja na vprašanja državljanov ali podjetij o njihovih osebnih pravicah v EU. Strokovnjaki odgovorijo na vprašanja v enem tednu brezplačno in v jeziku, ki ga izbere uporabnik. Poizvedbe je mogoče oddati preko spletnega obrazca⁹³ ali po telefonu (00 800 6 7 8 9

⁹⁰ https://europa.eu/european-union/contact/meet-us_en

⁹¹ https://europa.eu/youreurope/advice/index_en.htm

⁹² <https://ecas.org/>

⁹³ Spletni obrazec je mogoče najti na https://europa.eu/european-union/contact/write-to-us_en

10 11). Sestanete se lahko tudi v lokalni pisarni EU. Če želite poiskati naslov lokalne pisarne EU, pojdite na spletno stran [ECAS](#).⁹⁴

SOLVIT

[SOLVIT](#)⁹⁵ je spletna in brezplačna storitev, ki jo zagotavlja nacionalna uprava v vsaki državi EU ter na Islandiji, v Lihtenštajnu in na Norveškem. Cilj je najti rešitve za vaše težave, povezane z državno upravo, v desetih tednih po vaši zahtevi, v centru v državi, v kateri je prišlo do vaših težav.

Solvit vam lahko pomaga pri priznavanju poklicnih kvalifikacij, delu v tujini, zdravstvenem zavarovanju, nadomestilih za primer brezposelnosti ter pri vprašanjih, povezanih z vizumi in pravicami do prebivanja.

[Poizvedbe ali pritožbo lahko pošljete na SOLVIT preko tega portala](#).⁹⁶

Evropska komisija

Če mislite, da je vaša nacionalna vlada kršila zakonodajo EU, se lahko pritožite Komisiji. Ta ima poseben del svoje spletne strani z vsemi informacijami.

⁹⁴ https://europa.eu/european-union/contact/meet-us_en

⁹⁵ https://ec.europa.eu/solvit/what-is-solvit/index_en.htm

⁹⁶ <https://ec.europa.eu/eu-rights/enquiry-complaint-form/home?languageCode=en&origin=solvit-web>

Domača stran: https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/contact/problems-and-complaints/how-make-complaint-eu-level/submit-complaint_en

Kontaktne podatki:

Generalni sekretar

B-1049 Bruselj

BELGIJA

Evropski varuh človekovih pravic

Evropski varuh človekovih pravic je neodvisen in nepristranski organ, ki mu administracije EU odgovarja za svoja dejanja. Varuh človekovih pravic preiskuje pritožbe glede nepravilnosti v institucijah, organih, uradih in agencijah EU. Varuh človekovih pravic lahko ugotovi nepravilnosti, če institucija ne spoštuje temeljnih pravic, pravnih pravil ali načel ali načel dobrega upravljanja. Evropski varuh človekovih pravic se lahko ukvarja le s pritožbami v zvezi z upravo EU in ne s pritožbami proti državnim, regionalnim ali lokalnim upravam, tudi če se pritožbe nanašajo na zadeve EU.

Kontaktne podatki:

1 avenue du Président Robert Schuman

CS 30403

F - 67001 Strasbourg Cedex

Tel. +33 (0)3 88 17 23 13

Domača stran : <http://www.ombudsman.europa.eu>

Odbor za peticije Evropskega parlamenta

Namen Odbora za peticije Evropskega parlamenta je uresničevanje vaše temeljne pravice do peticij in komuniciranja z Evropskim parlamentom, kot je določeno v Lizbonski pogodbi in Listini EU o temeljnih pravicah. Svojo peticijo lahko vložite elektronsko ali v papirnati obliki in posredujete informacije o peticijah, ki jih je odbor že prejel. Vaša peticija in informacije parlamentu omogočajo, da opravi »preverjanje dejanskega stanja« pri izvajanju zakonodaje EU.

Kontaktne podatki:

Spletni portal za peticije: <https://petiport.secure.europarl.europa.eu/petitions/en/home>

Odbor Združenih narodov za pravice invalidov

Izbirni protokol h Konvenciji ZN o pravicah invalidov je dodaten pravni instrument za uveljavitev CRPD. Protokol omogoča posameznikom in skupinam posameznikov, da se pritožijo Odboru CRPD glede situacij, v katerih so njihove pravice v okviru CRPD

kršene, potem ko so se že neuspešno pritožili v svoji državi. 22 od 28 držav članic EU je [ratificiralo izbirni protokol](#).⁹⁷ Evropska unija ga še ni ratificirala.

Za več informacij o izbirnem protokolu in postopku posameznih komunikacij si oglejte spletno stran [Združenih narodov](#).⁹⁸

Kontaktne podatki:

Urad visokega komisarja Združenih narodov za človekove pravice (OHCHR)

Palais Wilson

52 rue des Pâquis

CH-1201 Ženeva, Švica

Telefon: +41 22 917 9220

E-pošta: InfoDesk@ohchr.org ali civilsociety@ohchr.org

Posebni poročevalec ZN o pravicah invalidov

Posebnemu poročevalcu ZN za pravice invalidov, gospodu Gerardu Quinnu, se lahko pritožite zaradi kršitev človekovih pravic. V skladu z mehanizmi posebnih postopkov lahko ta napiše pismo vaši vladi o kršitvi človekovih pravic, ki se je že zgodila, se dogaja oziroma za katero obstaja veliko tveganje, da se bo zgodila in je povezana z njegovim mandatom.

⁹⁷ https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-15-a&chapter=4&clang=en

⁹⁸ Postopek za pritožbe v okviru organov Pogodbe ZN:

<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/tbpetitions/Pages/IndividualCommunications.aspx>

Za več informacij o tem, kaj in kako predložiti pritožbo in kaj lahko stori posebni poročevalec, obiščite spletno stran [ZN](#).⁹⁹

Kontaktne podatki:

Mr Gerard Quinn

Mandat posebnega poročevalca o pravicah invalidov

OHCHR-UNOG; CH-1211 Ženeva 10, Švica

E-pošta: sr.disability@ohchr.org

Evropsko sodišče

LUXEMBOURG

Evropsko sodišče razlaga oz. tolmači pravo EU, s čimer zagotavlja, da se to enako uporablja v vseh državah. Evropsko sodišče prav tako rešuje pravne spore med vladami EU in institucijami EU. V nekaterih primerih lahko tudi posamezniki, podjetja in organizacije pred Sodiščem vložijo določene zadeve, če menijo, da so bile njihove pravice kršene s strani institucije EU.

Kontaktne podatki:

Evropsko sodišče

⁹⁹ <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Communications.aspx>

Boulevard Konrad Adenauer

2925 Luksemburg

Tel: + 352 4303 1

Faks: +352 4303 2600

Domača stran: <http://curia.europa.eu/>

Kontaktni obrazec: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/T5_5133/

Agencija Evropske unije za temeljne pravice

Agencija za temeljne pravice je središče strokovnega znanja EU o temeljnih pravicah. Agencija pomaga zagotoviti zaščito temeljnih pravic ljudi, ki živijo v EU. Agencija izvaja raziskave in zbira podatke glede številnih vprašanj v zvezi s pravicami invalidov.

Za več informacij: <http://fra.europa.eu/en/theme/people-disabilities>.

Kontaktni podatki:

Agencija Evropske unije za temeljne pravice

Schwarzenbergplatz 11

A-1040 Dunaj, Avstrija

E-pošta: information@fra.europa.eu

Tel: +43 1 580 30 - 0

Svet Evrope

Svet Evrope je mednarodna organizacija, neodvisna od Evropske unije, ki je sestavljena iz 48 evropskih držav. Njen cilj je braniti človekove pravice in demokracijo v Evropi. Svet Evrope je od ustanovitve leta 1949 sprejel več pogodb o človekovih pravicah, ki veljajo tudi za invalide, kot so Evropska konvencija o človekovih pravicah, Evropska socialna listina in Konvencija o preprečevanju in boju proti nasilju nad ženskami.

Kontaktne podatki:

Svet Evrope

Avenue de l'Europe

F-67075 Strasbourg Cedex, Francija

Tel. +33 (0)3 88 41 20 00

Spletna stran: <https://www.coe.int/en/web/portal>

Evropski invalidski forum in njegovi člani

EDF ima organizacije članice v skoraj vseh državah EU, ki vam lahko svetujejo, kam se obrniti z določeno pritožbo. Celoten seznam članov EDF lahko najdete na spletni

strani [EDF](#).¹⁰⁰ Sekretariat EDF v Bruslju vam lahko svetuje tudi v zvezi s pravom in politiko EU o pravicah invalidov.

Razmislite lahko tudi o tem, da bi postali član reprezentativne invalidske organizacije v vaši državi, s čimer bi podprli uresničevanje vaših pravic tako na nacionalni ravni kot na ravni EU.

¹⁰⁰ <https://www.edf-feph.org/our-members/>

6. del – Pogled v prihodnost: preostali izzivi in priporočila

Sedanji izzivi

Kot ste lahko prebrali v zgornjih poglavjih, je bil v zadnjih dveh desetletjih v EU dosežen znaten napredek za invalide. Vendar pa je treba storiti še veliko, da bodo lahko vse invalidne osebe uživale svoje pravice na enak način kot katerikoli drug državljan EU.

Veliko pravic obstaja le na papirju. Potrebni je več ukrepov, financiranja in izvajanja obstoječe zakonodaje za dejansko uresničevanje pravic za vse invalide.

Tudi drugi izzivi ostajajo. Kot invalid v EU se ne morete prosto gibati znotraj EU, kot se lahko druge osebe. Pri študiju, iskanju zaposlitve, iskanju zdravstvenega varstva, potovanju, nakupu blaga in storitev, sodelovanju na volitvah ali preprosto dostopu do informacij v EU, se lahko soočite z ovirami.

Razlogov za te ovire svobodi gibanja je veliko. Izdelki in storitve, namenjeni večinski populaciji, kot so gospodinjski aparati ali nastanitvene storitve, še niso dostopni. Vsi vlaki, avtobusi ali postaje niso dostopni in ne omogočajo potovanja brez težav po vsej EU. Pripomočkov za mobilnost in drugih podpornih tehnologij ne morete kupiti v katerikoli državi EU želite. Pomembni viri informacij, kot so spletni časopisi ter platforme za izmenjavo videoposnetkov in družbeni mediji, še niso dostopni. Številne stavbe, ki so odprte za javnost, ali stanovanja, prav tako niso dostopni za vas. Z drugimi besedami, EU še vedno nima celovitega pristopa glede dostopnosti invalidov.

Utegne se vam zgoditi, da bo težko prenesti socialne prejemke iz vaše domače države v tisto, v kateri se selite zaradi dela, študija itd.

Če se trajno preselite v drugo državo, utegnete imeti težave pri priznavanju statusa invalidnosti in se soočati z dodatnimi birokratskimi bremenmi. Mladi invalidi, ki so prostovoljci ali delajo v drugi državi EU, na primer izgubijo invalidnino, če zaprosijo za financiranje v okviru programa Jamstvo za mlade EU.

Pri potovanju z letalom, vlakom, plovilom ali avtobusom se lahko še vedno soočite z določenimi težavami, kljub temu, da ima EU obsežno zakonodajo o pravicah potnikov. Na primer, obstaja omejitev odgovornosti prevoznika in odškodnine, ki jo lahko dobite za poškodovane ali izgubljene pripomočke za mobilnost, če potujete z letalom. Prav tako ni jasno, koliko uporabnikov invalidskih vozičkov, psov vodnikov in otrok, mlajših od dveh let, lahko leti z istim letalom. Uredba EU ne določa, v katerih urah vam bo kot potniku vlaka zagotovljena pomoč. Prevozniki še vedno lahko uveljavljajo »varnostne razloge«, da vam preprečijo vkrcanje.

Kot invalidna oseba ste morda v celoti ali delno izgubili poslovno sposobnost. To pomeni, da se je sodnik odločil, da ne morete delovati pravno zavezujoče in se sami odločati v življenju. Sodnik je morda imenoval nekoga drugega, ki bo sprejemal odločitve namesto vas. Morda ne boste mogli podpisati pogodbe o zaposlitvi ali najemu in morda ne boste mogli kupiti hiše, se poročiti, iti na sodišče, voliti ali kandidirati na volitvah. To bo vplivalo tudi na pravice, ki bi jih morali imeti v skladu s pravom EU. Pri glasovanju na volitvah se invalidi še vedno soočajo s težavami glede dostopnosti postopkov glasovanja, vključno z nedostopnimi volišči in nedostopnimi informacijami.

Zakonodaja EU vas ščiti pred diskriminacijo na delovnem mestu in pri poklicnem usposabljanju. Ne daje pa vam enake zaščite v javnem prevozu, pri nastanitvah, zavarovalniških storitvah, izobraževanju, zdravstvenem varstvu in socialnem varstvu.

Utegnete se soočiti s težavami pri iskanju zaposlitve na odprtem trgu dela. Zaposlenih je le 50,8 odstotka invalidov, v primerjavi s 75 odstotki oseb brez invalidnosti.¹⁰¹ Ženske s posebnimi potrebami so še veliko bolj izključene s trga dela. Edina možnost za številne invalide je, da delajo v zaščitnih delavnicah v EU, saj so to pogosto edina delovna

¹⁰¹ Skupno poročilo Evropske komisije o zaposlovanju za leto 2021:

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjUx9zVzuDyAhXEgv0HHZ9SCR4QFnjECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fsocial%2FblobServlet%3FdocId%3D23156%26langId%3Den&usg=AOvVaw3j3irWoQzueCfrnmXkLcex>

mesta, kjer je zagotovljena razumna nastanitev. Vendar invalidi pri tem ne prejemajo plač ali pa so te zelo nizke. Poleg tega lahko invalidi izgubijo invalidnino, če delajo kot zaposleni ali če so samozaposleni, kar jih odvrča od iskanja zaposlitve.

Če ste žrtve ali osumljeni ali obtoženi kaznivega dejanja, boste morda težko uveljavljali svoje pravice, čeprav obstaja zakonodaja EU, ki zapoveduje državam, kaj naj vam zagotovijo. Policija, odvetnik in sodniki se morda ne bodo sporazumevali z vami na način, ki ga razumete (brajica, znakovni jezik, enostavno branje).

Zaradi vse večje razširjenosti spletnih platform, storitev in drugih tehnologij, vključno s tistimi, ki jih napaja umetna inteligenca (AI), je vedno več potreb po obravnavanju vprašanj dostopnosti, temeljnih pravic in enakosti v zvezi z digitalizacijo in novimi tehnologijami. EU še vedno poskuša udejaniti uredbo o zadevah, povezanih s spletnimi platformami in storitvami, kot so družbeni mediji, iskalniki, trgovine z aplikacijami in AI.

EU se običajno ne posvetuje z vami ali vašo reprezentativno organizacijo, ko sprejema odločitve o vašem življenju. Vsi novi zakoni in politike, ki jih sprejme EU, ne vključujejo invalidov in njihovih pravic. EU prav tako nima močne in ustrezno financirane agencije, ki bi spodbujala pravice invalidov in usklajevala delo vseh institucij in agencij EU v zvezi z invalidnostjo.

Priporočila

- EU in vse njene institucije bi morale sistematično in tesno sodelovati in aktivno vključiti invalide in reprezentativne invalidske organizacije v vse odločitve, ki jih sprejmejo in ki vplivajo na njihovo življenje.
- EU bi morala zaščititi vse invalide pred diskriminacijo na vseh življenjskih področjih, vključno s socialno zaščito (socialno varnostjo in socialnimi

prednostmi), zdravstvom in (re)habilitacijo, izobraževanjem ter dostopom do blaga in storitev (kot so stanovanja, promet in zavarovanje).

- EU bi morala zagotoviti dostop invalidov do vsega blaga in storitev v EU in na njenem trgu. Evropski akt o dostopnosti pomeni velik korak naprej. EU bi morala zdaj sprejeti ukrepe za zagotovitev dostopnega prevoza, grajenega okolja ter drugih bistvenih proizvodov in storitev, kot so gospodinjski aparati. Prav tako bi morala zagotoviti, da bi novi digitalni trendi in nastajajoče tehnologije v celoti upoštevali vidik dostopnosti in temeljne pravice invalidov (na primer varovanje invalidov pred algoritemsko diskriminacijo umetne inteligence).
- EU bi morala vse države EU opozoriti, da bi morale vse invalidne osebe, ne glede na njihovo pravno sposobnost, imeti vse pravice EU v zvezi z dostopom do pravosodja, blaga in storitev, bančništva in zaposlovanja, zdravja, glasovanja na volitvah in pravic potrošnikov. Državam EU bi morala prepovedati diskriminacijo invalidov pri izkoriščanju teh pravic in dostopu do teh storitev na podlagi invalidnosti in/ali statusa poslovne sposobnosti. Poleg tega bi morala od držav EU zahtevati, da zagotovijo obveščeno soglasje invalidov z dostopnimi informacijami in dostopnimi mehanizmi za soglasje.
- EU bi morala spodbujati večje usklajevanje sistemov socialne varnosti med državami EU, da bi zagotovila, da možnost prenosa nadomestila za socialno varstvo, invalidnost in osebno pomoč v drugo državo, kadar želite tja potovati, živeti, študirati ali delati.

- EU bi morala zagotoviti, da lahko vse invalidne osebe prosto potujejo po vsej EU z uporabo dostopnih sistemov prevoza in vozovnic. Na letališčih, avtobusnih/železniških postajah in v pristaniščih bi morala biti na voljo kakovostna pomoč. Odpraviti je potrebno ovire za nakup izdelkov in storitev, ki krepijo osebno mobilnost.
- EU bi morala ozaveščati vse invalide o njihovih pravicah in sposobnosti za življenje in delo v družbi. Spodbujati je treba tudi prilagojeno pomoč, usposabljanja in vrstniško podporo, saj to invalidom pomaga pri poznavanju njihovih pravic.
- Ves denar EU, porabljen v državah članicah EU, na njenih mejah in po svetu, bi moral proizvajati popolnoma dostopna in vključujoča (grajena in digitalna) okolja, izdelke in storitve. Z invalidi in njihovimi predstavniškimi organizacijami se je treba posvetovati in jih vključiti v ta postopek.
- Ob upoštevanju trenutne pandemije COVID-19 in njenega nesorazmernega vpliva na invalide bi morale EU in njene države članice zagotoviti, da so vsi njihovi odzivi vključujoči in dostopni invalidom.

Stopite v stik s tajništvom NSIOS ali EDF:

Tvitajte o svojih dobrih ali slabih izkušnjah z dostopnostjo v Evropi na [@edfaccess](#).

Tvitajte o svojih izkušnjah osebe z invalidnostjo v Evropi na [@MyEDF](#).

Imate vprašanja? E-pošta: info@nsios.si info@edf-feph.org

Funded by
the European Union

Ta publikacija je prejela finančno podporo Evropske unije. Informacije iz te publikacije ne odražajo nujno uradnega stališča Evropske komisije.